

Bárdos Judit:

Huszárik, a képíró

Talán mindenütt voltam. Huszárik Zoltán. Gelencsér Gábor tanulmányával. MMA Kiadó, 2018, 267 oldal, 4800 Ft.

„Krúdy *Szindbád*­jában is az ösztökélt, űzött, hajtott hogyan lehet azt a burjánzó képi nyelvet filmre áttenni” – mondta Huszárik Zoltán, a képírás zsenije. A népművészet és a képzőművészet volt az ihletője. „Népi” nem pusztán azért volt, mert ragaszkodott a gyökereihez, és motívumait gyakran merítette az archaikus paraszti világból, hanem azért is, mert a népművészetben megragadta annak szürrealizmusa. Meggyőződése volt, hogy a népművészet sosem naturalista, hanem a művészi képzelet magasságában száll. De éppen ennyire fontos volt számára a képzőművészet s a film modernizmusa, és a költői jelentés többszólamúsága. A könyv tartalmaz olyan írásokat és interjúkat is, melyek korábban, a Lencső László szerkesztette *Huszárik-breviáriumban* megjelentek, és újakat is. A válogatás és a rendkívül gondos szerkesztői munka ezúttal is Pintér Judit nevéhez fűződik, miként a Magyar Művészeti Akadémiának a magyar filmrendezőkről szóló sorozatában mindig. Azok az írások kaptak helyet a kötetben, melyek felfűzhetők a modernizmus és a népiség szálára, melyekben a rendező ezek összefüggését szem előtt tartva beszél készülő, vagy éppen elkészült filmjeiről.

Gelencsér Gábor bevezető tanulmányában kiemeli az életműre jellemző ellentmondásokat, és az iróniát középpontba helyezve részletesen elemzi Huszárik minden filmjét. A rendező „Szürrealista és realista. Népies és urbánus. Progresszív és konzervatív. Formabontó és hagyománykövető”. Rövidfilmjei alapján az avantgárd-kísérleti filmesek közé sorolják, ám a *Szindbád* a fősodor kanonikus filmje. Ugyanakkor a két egészestés film, a *Szindbád* és a *Csontváry* nem szakít a rövidfilmek képi stílusával és montázstechnikájával. Avantgárdizmusa jobban kötődik a húszas évek történelmi avantgárdjához, mint a kortárs neoavantgárdhoz, szemben a Balázs Béla Stúdióhoz tartozó társaival (Bódy Gáborral, Erdély Miklóssal, Szentjóby Tamással), akik a kortárs avantgárd legújabb fejleményeit tartják szem előtt. Huszárik (többnyire Tóth János operatőrrel) készült lírai kisfilmjei a hatvanas évek paradigmájához tartoznak, a hetvenes években készültek is. Univerzalisztikus látásmódja inkább Juhász Ferenc és Nagy László költészetével rokonítja, mintsem a kortárs filmekkel.

Rövidfilmjeire a szerialitás jellemző, valamint a ritmus és a montázs meghatározó szerepe. A költészet és a zene szervezőelve alakítja őket, de egyfajta „második tekintet” szellemképpé formálja a képeket, megnyitja a jelentést az absztrakció felé. Például az *Elégiában* úgy, hogy a kép tárgya valóságos, a felvétel módja viszont ellentmond a valószerűségnek. A ló és az ember együttélése a modernitás előtti korszakban idillinek tűnik a filmben? Antimodernista

világképpel állunk tehát szemben? Nem. Metaforikus képek, groteszk elemek (kimerevítések, gyorsítások) árnyalják ezt, megteremtve az ember önpusztításának vízióját a lovak pusztításának képei által. A szabadság elvétele pusztuláshoz vezet. Huszárik nosztalgiája nem a múltra, hanem az éppen elmúlóra vonatkozik (mint a Szindbádban is). A *Capricci*óban erőteljes az irónia: az elsődleges képek sem dokumentárisak, hanem szürreálisak. Hóembereket mutat a kamera. A halál, az elmúlás drámája ezúttal groteszk: az olvadás maga az. Az *A piacere* is a halál groteszk és tragikus képeit villantja fel. Bizarr temetési képeket, tréfás sírfeliratokat, sírverseket, és holttesteket, kivégzéseket, tömegsírokat, háborús archívumok képeit szeriálisan szerkesztve.

A lírai rövidfilmek elemzése még nehezebb feladat, mint a narratíva kapaszkodóját nyújtó egészestés filmeké, például az életrajzi elemet mégiscsak tartalmazó filmé, a *Csontváryé*. A *Szindbád* az irodalmi adaptáció fogódzóját látszik felkínálni, de nem rakható össze belőle sem egy történet, sem az időrend, mint a korai filmes modernizmusra jellemző időfelbontásos szerkezetekből. Ezért különösen kiváló Gelencsér Gábor monográfiája: mind formai, mind gondolati szempontból analizálja és szintetizálja a műveket. Huszárik-monográfia született!